



ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

זכר מואמינים

גליון שבו עי מבית 'בני אמונים'

פרשת בהר בחקתי תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 482

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

נוהגים כבוד בעניית אמן

ביום ל"ג בעומר שחל בשבוע האחרון, הסתיימו שלושים ושלושת הימים הראשונים של ספירת העומר. בימים אלו נוהגים אנו במנהגי אבלות לזכר האסון הנורא שהתרחש במהלכם - פטירתם של עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא. תלמידי חכמים מפלגים אלו, שזכו לשתות בצמא מממי תורתו של התנא הקדוש רבי עקיבא, נפטרו "מפני שלא נהגו כבוד זה בזה".

בנדאי תתמהו, קוראים נכבדים, על שטור זה, העוסק תמיד בחיוב לאמירת ברכות ועניית אמן, עוסק הפעם במאמר עצוב זה אשר בדרך כלל רגילים לקשרו למצות "ואהבת לרעך כמוך". אלא שהמתבונן יראה כי בעניית אמן קיים הבט מרכזי המשליך באופן ישיר על ענין זה.

שוו בנפשכם: אתם עומדים בבקרו של יום לברך ברכות השחר, והנה נגש אליכם אדם ומבקש מכם לומר את הברכות בקול כדי שהוא יוכל לענות אחריכם אמן. היש נהיגת "כבוד זה לזה" גדולה מאז? אותו יהודי אינו מבקש לברך בעצמו, אלא לנהג בכם כבוד כגון שיאשר ויקים את ברכותיכם!

ואכן זוהי האמת! בכל פעם שאתה מקשיב לברכת זולתך ועונה אחריי אמן, נמצאת נהוג בו כבוד, שכן במעשה זה הראית עד כמה חשובה ברכתו בעיניך, עד שאתה מבקש לאשרה ולקיימה בעניית אמן.

בימים אלו בפרט נפגים ונדע, כי בכל עת שאנו נגשים לזולתנו ומציעים לו לענות אמן אחר ברכותי, מלבד מצות עניית אמן זכינו אף לחזק בקו את ענין נהיגת הכבוד איש ברעהו שהקדוש ברוך הוא מחשיבו כל כך. והלא ברור כי "מדה טובה מרבה", ואם פה החמיר הקדוש ברוך הוא בענין של אי נהיגת כבוד זה בזה, על אחת כמה וכמה ייטיב וירבה שכן לאלו הנוהגים כבוד זה בזה.

זוהי אף אחת הסבות לכך שאמרו חכמים (ברכות נג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך". שכן מלבד מצות עניית אמן, משבח העונה אף בכך שהוא נוהג כבוד במברך, ולכן גדולה מעלתו מהמברך שלא זכה במעלה זו.

בקריאת "היו נוהגים כבוד זה בזה",

בברכת שבת שלום,

278 213 מחולקת"ן

את כל מחסורכם, כי אם תשאלו: "מה נאכל", תטריחו את קונכם לשוב ולצוות את הברכה. באופן נוסף פרש רבי עקיבא יוסף שלזינגר: הפסוק "וכי תאמרו מה נאכל" אינו מתפרש במשמעות שאלה, אלא כלשון תפלה - "וכי תאמרו" - בתפלתכם - "מה נאכל". ובא הכתוב ללמדנו, כי כיון שהקדוש ברוך הוא מצפה לתפלתם של ישראל, אין הוא מקים בהם: "וצוית את ברכתך" עד שיתפללו על פרוסתם (תורת יחיאל).

לאחר שתשבועו תאכלו מ'לחמכם'

"והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם" (כו ה)

מהפסוק "ואכלתם לחמכם לשבע" דרש רבי עקיבא יוסף שלזינגר בעל 'לב העברי' רמז להנהיג המובאת בספר חסידים (תתפח) להותיר מעט מפרוסת הלחם שעליה ברכו 'המוציא' ולאכלה בסוף הסעודה: הגמרא בברכות (לה ב) הקשתה סתירה בין הפסוקים; כתוב אחד אומר (תהלים כד א): "לה' הארץ ומלוואה", וכתוב אחר אומר (שם קטו טז): "והארץ נתן לבני אדם"? ותראה: "כאן לפני ברכה, וכאן לאחר ברכה", והינו שלאחר הברכה עובר המאכל לרשות האדם. ויש לומר שלכך רמז הפתוב: "ואכלתם לחמכם לשבע" - בסוף הסעודה לאחר שתשבועו, אכלו מעט מאותה פרוסה שעליה ברכתם, שמכחה הפך הלחם להחשב כ'לחמכם' (תורת יחיאל).

השולום מועיל למנוחת הנפטר

"ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחירי" (כו ו)
כתב רבי שלמה זלמן ארנרייך, רבה של שאמלוי:

"למרות שתפלת הברכה לפני התבה מועילה עד מאד לנשמת הוריו, אל לו להפגס בגין כך למריבה עם אחרים, כי אין לה גרוע מן המחלקת. מה גם שעצם הויתור ומניעת המריבה מועילה שינוח הנפטר על משכבו בשלום, וכפי שאמרו חכמים (במ"ד יא ח): גדול השלום, שאפלו המתים צריכים שלום, שנאמר (בראשית טו טו): 'ואתה תבוא אל אבתך בשלום'. נתן להביא רמז לכך מפסוק זה: 'ונתתי שלום בארץ' - באשר צאצאי הנפטרים, אלו שנותרי 'בארץ', רודפים אחר השלום, אזי יקום בנפטרים 'ושכבתם ואין מחירי' (אגרות לחם שלמה קלו).

פרות הארץ נועדו לישראל

"ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה" (כה יט)

דרש רבי שלמה קלוזנר:

במסכת מגלה (ז ב) אמרו חכמים שברכת 'קבוץ גלויות' נסדרה בתפלת העמידה לאחר ברכת 'מברך השנים', לפי שברכת הארץ ופרותיה תתקיים לפני שיתקבצו הגלויות לארץ, ככתוב (יחזקאל לו ח): 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשא לעמי ישראל כי קרבו לבוא'.

הסבה שברכת הארץ תקדם לקבוץ גלויות, היא כדי שבבוא עת הגאולה, נזכה להגאל גם אם לא נהיה ראויים לכך. כפי שאמרו חכמים (תענית ח ב) שפאשר רעב ומגפה שולטים בעולם כאחד, יש להתפלל על בטול הרעב, שפאשר יבוא השבע - ממילא תתבטל המגפה, שאין הקדוש ברוך הוא מעניק שבע אלא כדי להחיות בו בני אדם, כך כשתשתלח ברכה באדמת הארץ, ממילא תתבטל הגלות, שאין הקדוש ברוך הוא מעניק מטוב הארץ כי אם לישראל.

זאת גם הכוונה בבקשתנו בברכת השנים: 'ותן ברכה על פני האדמה ושבענו מטובה'; שמפני שיתן הקדוש ברוך הוא 'ברכה על פני האדמה' ממילא נזכה ל"שבענו מטובה". ואף הפסוק שלפנינו רומז לכך: בזכות 'ונתנה הארץ פריה', יקם בכם: 'וישבתם לבטח עליה' (מגילת דוד החיים' הנדפס בראש שו"ת 'שנות חיים'; חקמת התורה' עמ' קסח).

הברכה תלויה בתפלה

"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו; וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" (כה כ-כא)

יש להבין: מפני מה הקדימה התורה את שאלת "וכי תאמרו מה נאכל" להבטחת ברפת ה' לשומרי שביעית? ובכלל יש להבין מה שאלה היא זו, הלא הקדוש ברוך הוא זן ומפרנס לכל?

בעל ה'נעם אלימלך' הביא את באורו של אחיו, הרבי ר' זושא מאניפולי:

כשברך הקדוש ברוך הוא את עולמו השפיע בטובו שכל אחד מהנבראים ימצא בו תמיד כדי פרוסתו. ואולם כאשר האדם הוא מקטני אמונה והוא שואל "מה נאכל?" אזי גורם הוא להפסקת ההשפעה, 'וצריר ה' יתברך... לצוות השפע מחדש... כמו מתחלת הבריאה". זהו שהזירה התורה כאן: בטוחו בה' שישפק לכם

ברוך מתיר אסורים

הקצין מבעד לפשפש. הוא נסה שוב להסית אותי לחתם, אולם אני התמדת בִּסְרוּבִי. משכף הורה לאחד מחיליו להכנס לצינוק ולקשר את ידי מאחורי גבי. נקשרתי כעגל המויבל לשחיטה, אולם לבי היה מלא בשמחה על הזכות הנדירה שזכיתי בה - למסור נפש על המצוות.

ידי כאבו מאד, אך למרות זאת המשכתי לִסְרֹב לִקְצִין שֵׁנֶסָה מִפְעַם לִפְעַם שׁוֹב לְהִסְתִּיג לְחַתֵּם. הִקְצִין, שְׁלֵא הִיָּה מִסְגֵּל לְרִדַת מַעֲמָדוֹ, הִוָּרָה לְקִשֵּׁר אֶת יְדֵי יוֹתֵר בְּחֻזְקָה. הַנְּסִיּוֹן הַלֵּךְ וְהַתְּחֻזָּק, וּבְלִבִּי כָּבֵד הַחֲלָה לְהִתְחַלֵּל מִלְחָמָה שֶׁל מִמְשָׁ. קוֹל בְּתוֹכִי נִסָּה לְשַׁכְנַעֲנִי כִּי לִשְׂוֹא אֲנִי נִלְחָם, וְאֶדְרָבָה, בְּמִלְחָמָתִי אֲנִי מִסְכֵּן אֶת עַצְמִי לִשְׂוֹא וְעוֹבֵר עַל אִסוּר פְּקוּחַ נֶפֶשׁ.

הייתי באפיסת כוחות, וכמעט נכנעתי לקול שהדהד בתוכי. כאשר לא הייתי מסגל יותר לסבל, זעקתי בתפלה לה: 'רבוננו של עולם, רחשו שפתי, עזר לי! אינני מסגל יותר להלחם, עשיתי והתאמצתי למען כבוד שמה, וכחותי כבר אוזלים. אָנָּה ה', עזר לי שלא אאלץ לחלל את השבת!'

מיד לאחר מכן שפתי מלמלו כמאליהן את הפסוק 'וציאם מחשך וצלמות ומוסרותיהם ינתק', וכשסימתי ונענתי את ידי וראה זה פלא, ידי השתחררו מאליהן! כשכלי מפתע מהרתי להתיר את הפגלים גם מרגלי. סוף סוף יכלתי להתמתח מעט וכחותי החלו לשוב.

כשהתקרבו צעדי של השומר מהרתי לשכב בתנוחה שבה נבלתי, ולאחר שהלך התמתחתי בשנית. כך שרדתי עד שהייתי בטוח שכבר יצאה השבת, ואז צעקתי לעבר השומר: 'אני מוכן לחתם!'

השומר קרא מיד לקצין, והלה, שהיה בטוח שנגנעתי מחמת התעקשותו, חיד מאזן לאזן. הוא פנה להתיר את כבלי והפתע לראותן משחררות.

'הודי מלכלך שכמוך', הוא קרא לעברי, 'ברור שהחבל השתחרר לך... הן האלקים שלךם תמיד עוזר לכם בעת צרה!'

לא הגבתי. וכי מה אסביר לגוי גס רוח שכמוהו, שהאלקים שלנו אכן קשוב לתפלה הנאמרת מעמק לב נשבר!?

ביום שלמחרת הפכתי לגבור הפלא. דבר הגס שהתרחש לי עבר מפה לאזן, וכלם הביטו בי בהערצה.

לימים, כאשר ספר רבי ישראל יצחק את ספורו לבני משפחתו, ספס ואמר: 'אמנם גס גדול התרחש לי באותה שעה, אולם בעיני, הגס הגדול יותר שקרה לי היה שהצלחתי לעמד מול היצר הרע ולסרב בתקיפות לכל מזמותיו!'

הגדה של פסח ספרי ויהלום, סדר הלל

"בבקר של אחת מהשבבות עמדתי בפנת התא והתפללתי שחרית של שבת. כיון שהתפלה היתה המצוה היחידה כמעט שיכלתי לקום בתוך הפלא הסוביטי, השתדלתי תמיד להשקיע בה את כל כוחותי. גם בפעם הזו שפכתי את נפשי לפני ה' תוך שאני שוכח מכל צרותי, ולפתע ננערתי לקול שקשוק מפתחות.

דלת התא נפתחה באחת, ובפתח עמד סוהר רוסי גס והורה לי לבוא עמו מיד. נגרתתי אחריו תוך שלבי פועם בפחד, מי יודע מה ירצו ממני הרשעים הפעם. הכנסתי לחדרו של מנהל הפלא אשר להפתעתי היה הפעם נוח למדי. מבלי לומר מלה הוא תפס את כף ידי וטבל אותה בדיו: 'חתם שא טביעת האצבע שלך!' הורה לי הקצין תוך שהוא מחוה על גליון גיר שעמד לפניו.

מה רבה היתה הפתעתו של הקצין כאשר נענעתי בראשי לסרוב: 'שבת היום ואני יכול לחתם, אמרתי, והוספת: 'הודי שומר מצוות אני והתורה אוסרת עלינו את הפתיכה ביום זה. מחר אוכל לחתם!'

הקצין הביט בי בחסר אמון מחלט. הוא לא היה רגיל לתגובות שכאלו, בפרט לא מצד אסירים נחותים שכמוני... הוא הביט בי בזעם עצור והורה לי בשנית לחתם. אלא שאני מצדי סרבתי, והסרבתי לו בשנית את סבת סרובי.

הקצין רתח מזעם. הוא קם ממקומו, יצא למסדרון וקרא: 'בוריס, בוא הנה!' אל החדר נכנס שוטר גבוה בעל תו פנים יהודיים. הקצין הסביר לו במילים ספורות על אודות האגוז הקשה לפצוח' היושב לפניו.

השוטר היהודי נסה להסביר לי בשפת היידיש את הצרה שאליה אני מכניס את עצמי בסרובי. הוא גם ידע להסביר לי בזמנות שפקות נפש דוחה שבת... אלא שאני דחיתי את דבריו בתקיפות ואף גערתי בו: 'אל תהיה מסית לדבר עברה! ובכל מקרה, חבל על דברך, כי מני וגמור עמי שלא לחתם. הקצין, שלא היה מסגל לעמד מול עבדת סרובי, נסה בטובות וברעות: רגע אחד הוא אים עלי קשות, וברגע השני הבטיח לי הרים וגבעות... אולם אני עמדתי בסרובי.

בראותו כך בערה בו חמתו עד להשחית, והוא הורה לחיליו להשליך אותי על אתר לצינוק. דקה לאחר מכן כבר מצאתי את עצמי כלאו בצינוק - חדר זעיר מבטון שלא היו בו חלונות כלל, מלבד פשפש קטן שהיה קבוע בדלת, דרכו היו הסוהרים מפקחים על הכלואים בו. כמה דקות עברו והנה נבטה אלי דמותו של

עם פרץ מלחמת העולם השנייה נמלט הגה"ח רבי ישראל יצחק פומרנץ מעירת מולדתו דלוגשדלא שבפולין ומצא את עצמו במדינת רוסיה. רבי ישראל יצחק ברח כדי להציל את חייו הרוחניים והגשמיים, אולם עד מהרה הבין כי את חייו הגשמיים אולי הציל, אך למען חייו הרוחניים יאלץ להלחם ולהאבק. היה זה בעצומן של שנות האמים, תחת

הייתי באפיסת כוחות, וכמעט נכנעתי לקול שהדהד בתוכי. כאשר לא הייתי מסגל יותר לסבל, זעקתי בתפלה לה: 'רבוננו של עולם, רחשו שפתי, עזר לי! אינני מסגל יותר להלחם, עשיתי והתאמצתי למען כבוד שמה, וכחותי כבר אוזלים. אָנָּה ה', עזר לי שלא אאלץ לחלל את השבת!'



מחנה עבודה בסיביר

שלטון הצורר הקומוניסטי סטאלין י"מ. רבי יצחק, שנסה להבריש את הגבול לליטא, שם עדין התקיימו חיים יהודיים מלאים, נתפס מיד ונכלא.

הפליטים מפולין, כמו מיתר ארצות הכבוש הנאצי, נחשבים היו בעיני הסובייטים כחותרים ומהפכנים מסכנים, וחייהם היו שוים עבור הרוסים כקלפת השום. על אחת כמה וכמה חייו של יהודי שפנה בין עשרות גוים...

רבי ישראל יצחק עבר סבל קשה ומר בפלא הסוביטי, כשהוא בודד וחסר אונים ובד בבד חרד לגורל משפחתו שנותרה בתוך ההפקה. על רגע קשה אך מכוון שעבר עליו בתוך הפלא ספר לימים לבני משפחתו:

אמן הטובה

החטף הממהרת את הגית המלה.

ואולם מדברי רבנו בחיי (שמות יד לא) משמע שעקר החסרון בשנוי התנועות בהגית המלה אמן, הוא שבכך משתבשת משמעות המלה, וכך אף כתב ה'לבוש' (שם ג): "לא יענה אמן חטופה דהינו כאלו האל"ף נקדה בחטף, שאין זה מלה של לשון הקדש ואין לה פרוש", וכך גם נקט ה'משנה ברורה' (שם כט).

ב. יש לבטא את המלה אמן אף ורק בנקודה המדויק, בקמץ תחת האל"ף ובצירי תחת המ"ם, כך שמשמעותה תהיה האמנת דברי המברך, ואין להגותה בכל תנועה אחרת.

מקורות ובאורים:

כתב ה'לבוש' (שם): "לא יענה אמן חטופה... ונראה לי דהוא הדין שלא יאמר אמן באחד משאר הנקודות שאין משמעות פרושם לשון האמנת דברים, כגון בשורוק או בחולם או במלאפום וכהאי גונא", וכך פסק המשנ"ב (שם כט) שיש להגות את האות אל"ף שבאמן רק בקמץ גדול ולא בנקוד אחר מפל סוג שהוא. בספר 'עבודת הקדש' (קשר גדל ט ד) מוסיף ומביא החיד"א בשם רבי מנחם די לונזאנו [הרמז"ל] שיש אף להקפיד להגות כהלכה את האותיות מ' ונ' שבאמן, ואלו דבריו: "לא יענה אמאין או אמני, ואין הנו"ן דגושה או צרויה".

שנוי בתנועות

א. את האל"ף שבראש המלה אמן יש להדגיש ולבטא, ואין להבליעה ולבטאה בשוא, או בחטף-פתח. עניית אמן בשוא תחת האל"ף, או בחטף-פתח מכנה בלשון חכמים (ברכות מז א) "אמן חטופה".

מקורות ובאורים:

ה'שלחן ערוך' (קכד ח) הביא את דעת רש"י (שם ד"ה חטופה) שאמן חטופה פרושה: "שקורין את האל"ף בחטף ולא בפתח", ופרשו האחרונים שחטף הוא התנועה שאנו קוראים 'שוא', ופתח היא מה שאנו קוראים 'קמץ' (מעדני יום טוב' שם פ"ב סי' ג אות י; ב"ח או"ח קכד). גם הר"י מלויגיל (שם) פרש בסגנון זה: "שקורא האל"ף בחטף פתח, והיא צריכה להאמר בקמץ גדול, ויש לו להאריך בה". מדבריו משמע שעקר החסרון בעניית אמן חטופה, הוא משום החפזון והמהירות הפרוכה בעניית אמן בהגיה שפזו. כך אף עולה מדברי רבנו מנוח שכתב (ברכות א ג): "שלא יאמר האל"ף בחטף, כלומר שימהר אותה כדרך הנוצרים". אמנם גם אם לדעת הסוברים שהחפזון בעניית אמן באפן זה הוא החפזון והמהירות הפרוכה בענייתה, מפל מקום מדבריהם עולה שלשיטה זו הכנוי 'אמן חטופה' בא על שם תנועת

דועי אמונים

מדברי מרנן ורבנן על עניית אמן

הגאון רבי מרדכי שמואל אידלשטיין שליט"א רבה של שכונת 'נאות יוסף' בני ברק



לאחר שהתאושש מהנתות רצו הרופאים להתחיל ללמוד לדבר במצב החדש, על ידי שירגיל עצמו לאט לאט. וכששאלוהו באילו מלים הוא בוחר להתחיל להתרגל לדבר, אמר כי רוצה הוא להתחיל בשתי מלים: האחת היא המלה 'אמן', והשניה היא המלה 'תודה'.

אאמו"ר ראה שבשתי מלים אלו צפון כל יסוד האדם השלם; שבבעניית אמן הרי הוא מודה ומאמין בבורא יתברך, וכפי שבארו הקדמונים, שאמן הוא מלשון 'אמת', ובזה כלול כל ענין קבלת על מלכות שמים ועל מצוות. וכן המלה 'תודה' שהיא להכיר טובה לכל מי שמיטיב לו, שזהו יסוד כל המצוות של בין אדם לחברו.

יהי רצון שזכותו הגדולה תעמד לנו ולכל ישראל ולכל מי שיתחזק בעניית אמן בכל פרטייה ודקדוקיה, ויהיה מליץ ישר עלינו ועל כל ישראל אמן.

ידוע גדל מעלת עניית אמן, וכבר דרשו חז"ל על הפסוק 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים' - "אל תקרי שמר אמונים אלא שאומרים אמן". ומפרסם בשם אחד מגדולי המוסר [כמדמה שאמרו בשם הסבא מקלם] שכשאמרו לו בנוגע למאמר חז"ל (אבות ד ז): "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מפל חיי העולם הזה", שיתכן שקורת רוח בעולם הבא הוא שכר עניית אמן, אמר בפליאה: "וכי על עניית אמן יגיע רק קורת רוח בעולם הבא?! והרי זהו דבר גדול עד מאד שמקבלים עליו שכר רב מאד בעולם הבא! שכר קורת רוח מקבלים על דברים הרבה פחות חשובים, כגון איזו תנועה כלשהי הקשורה לקיום איזו מצוה..."

ואספר מה שידוע מאדוני אבי מורי ורבי זצ"ל אשר ל"ע בשנותיו האחרונות היה קשה עליו הדבור מאד, ולמרות זאת מסר שעורים כסדרן מתוך מאמצים מרבים, עד שבשנה האחרונה הצרך לעבר נתות על מיתרי הקול, ומאז נטל ממנו לגמרי כת הדבור, ונאלץ לדבר על ידי כתיבת פתקים. בסוף ימיו נמצאו באוצרותיו אלפי פתקים שפאלו ורבים מהם נדפסו בספרים שיצאו אחר פטירתו.

אמן הנענית אחר ברכה שהעונה מחיב בה ומבקש לצאת בה ידי חובתו, מבלי לשמע את הברכה (שו"ע קכד ח).

אמן הנענית אחר כל ברכה שהיא מבלי שהעונה יודע על איזו ברכה ענה (רמ"א שם).

אמן הנענית לאחר שעבר זמן כפי דבור מסיום הברכה (רמ"א שם).



אמן ואמן לקרוב הגאולה

”וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר” (כו מב)

רש"י פרש שפסוק זה הוא אחד מחמשה מקומות במקרא ששמו של יעקב נכתב בכתיב מלא - "יעקב", אשר פגדגם יש חמשה מקומות במקרא שבהם נכתב אליהו חסר - "אליה". לפי שיעקב נטל אות משמו של אליהו, כערבון לכך שיבוא ויבשר לישראל על הגאולה.

מדברי רש"י עולה שהשם 'יעקב' בכתיב מלא מרמז לגאולה העתידה [וראה ב'תורת משה' ל'חתם סופר' על פסוק זה, שלעתיד לבוא יכתב השם 'יעקב' בכתיב מלא]. על פי זאת באר רבי צבי הירש מיזליש, מרבני שיקגו, את משמעותו של הדור מיחד בעגית אמן שהביא הרמ"ע מפאנו ('עשרה מאמרות' מאמר חקור דין ב טו, הביאו ה'מחצית השקל' א"ח ו ט): "מה טוב שיהיו אצל כל אדם שני רעים, חברים מקשיבים ועונים אמן אחר ברכותיו", שכן כתוב (תהלים פט נג): "ברוך ה' לעולם אמן ואמן", כלומר: שכל ברכה תשלם באמצעות שנים העונים אמן. כרמז להנהגה זו מצין הרמ"ע שהשם 'יעקב' [מלא בואו] הוא בגימטריה 'אמן ואמן'.

לאור האמור נתן לפרש שכונת הרמ"ע היא שכאשר אדם מקפיד ששנים יענו אחריו אמן, מרמז הוא בכך לשם 'יעקב' המרמז על הגאולה. הוא מביע את אמונתו, תפלתו ותקוותו, שיחיש הקדוש ברוך הוא לגאולנו.

אגרא דצב" [על אגרא דפקרא] רמז נט אות א

לחברי מערכת הגליון התורני 'וכל מאמינים', בראשות אחי אהובי, הרבני הנגיד הנכבד הרב רבי יעקב דב שליט"א, הפותח שערי עגית אמן ל'בני אמונים' בכל קצוי תבל.

"שלוש רב לאהבי תורתך". וכמי שקובע עתים מדי שבוע לעבר על עלונכם הנכבד ונוכח לראות באספת האמרים הערוכים ביד אמן ומעוררים את הלב להתחזק במצוה רבה זו, יכול הנני להעיד נאמנה שאף נתמים בכם סיפא דקרא "ואין למו מכשול", כה יתן ה' וכה יוסיף.

כידוע בסוף מסכת נזיר, שזה מקורב זכינו לסימה במסגרת הדף היומי הנלמד בשער בת רבים, חזרו חכמים ושנו את מאמרם הידוע "גדול העונה יותר מהמברך", ומיד לאחר מכן הסמיכו את המאמר הנודע: "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם". את הקשר בין שני המאמרים באר בספר 'עין אליהו' (שם) לגאון הנודע רבי אליהו שיק, רבה של ליזא, כך:

אלמלא קבעו חכמים כי "גדול העונה אמן יותר מהמברך", אזי במקום שרק אחד מברך ומוציא את כלם ידי חובה, היתה מתעוררת מחלוקת בין האנשים, שכן הכל היו חפצים לזכות באמירת הברכה. אף אחר שקבעו כי "גדול העונה", נמנעו מחלוקות אלו. נמצא שבמאמרם זה הרבו חכמים שלום בעולם.

אמנם בעניי חשבתי שאפשר לפרש סמיכות מאמרים זו בפשיטות: כל מהותה של אמן היא ההפך ממחלוקת, שכן כל ענינה הוא הצטרפות והבעת הסכמה לדברי המברך, ומלבד זאת כל מצות עגית אמן נוצרת מהתאחדות בין איש לרעהו, שכן כל ההתכנות לקיום מצוה זו, היא לכל הפחות בהצטרפות שני אנשים המקיימים "וירוממה שמו יחדיו". משום כך לאחר שרוממו חכמים את דרגת העונה אמן, הסמיכו תכף את המאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם", שכן, כאמור, בתקנם מצות עגית אמן שמהותה היא קרוב הדעת בין הבריות, הרבו שלום בעולם.

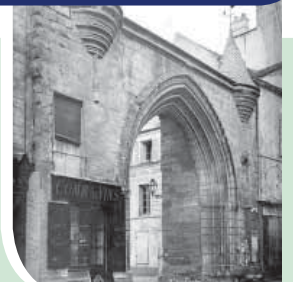
ומדאיתנא להכי אפשר להוסיף ולומר שאת זה גופא בקשו ללמד בסמיכות המאמרים. אם ישאל הלומד "מדוע גדול העונה יותר מן המברך?" תשובתו בצדו: לפי שבמצות עגית אמן יש גם עגין של שלום בין איש לאחיו, ולפיכך גדול הוא מן המברך שאין בו עגין זה.

בברכת התורה,
אהרן צבי מרמורשטיין
בני ברק

נתן לשלח מכתבים לפקס שמספרו 08-9746102
אי לכתבת המייל: 9139191@gmail.com

שיערי גן עדן

מעלת עגית אמן במשנת בעל ההלולא



שער העיר העתיקה בקורביל [קורבין - אסון]

הסמ"ק

כ"ח באייר ה"א מ'

רבי יצחק בן רבי יוסף מקורביל נמנה עם בעלי התוספות שקבעו מושבם בצרפת בתחלת האלף החמישי. הוא התגורר בעיר קורביל הסמוכה לפר"ז ונודע על שם ספרו 'ספר מצוות קטן', הנהגה בקצור: 'סמ"ק'.

למד תורה מפי חותנו רבי יחיאל מפריז מבעלי התוספות, וכן מפי חכמי אגרא. תלמידו המפורסם הוא רבי פרץ מקורביל שכתב הערות רבות על ספרו 'הסמ"ק', והן משבצות במהדורות הנדפסות.

רבי יצחק חבר את ספרו 'ספר מצוות קטן' שהוא מעין קצור ל'ספר מצוות גדול', בהשמטת הדינים הארכים והבאת תמצית כל מצוה. וכמו כן בהשמטת כל המצוות שאין נהוגות בזמן הזה. שמו המקורי של הספר הוא 'עמודי הגולה', והוא מחלק לשבעה חלקים בהקבלה לימות השבוע, זאת כדי לעודד את הלומדים ולהקל את הלמוד והחזרה השבועית בו. הספר אכן זכה לתפוצה רבה בקהלות ישראל השונות, ובמיוחד קבל הכרה מחכמי צרפת וגרמניה, עד שהיו מקומות שכללוהו בתוך סדרי התפילה כדי שיעניו בו בכל יום.

רבי יצחק נפטר בתחלת האלף החמישי בתאריך כ"ח באייר מ'.

אוי למונעים בניהם מחיי העולם הבא

בספרו, 'ספר מצוות קטן' (מצוה יב) פוסק רבי יצחק מקורביל פדעת רבי מאיר (סנהדרין קי ב) שקטן זוכה לעולם הבא משעה שיענה אמן, ולאור זאת הוא מוסיף וכותב דברים חריפים על אלו המדברים בבית הכנסת וכך אף מזלזלים בעגית אמן:

"אמרו חכמים (ברכות נג ב): 'גדול העונה אמן יותר מן המברך' ופותחים לו שיערי גן עדן, שגאמר (ישעיה כו ב): פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים', אל תקרי 'אמונים' אלא 'אמונים' (שבת קיט ב). ומאותה שעה זוכים התינוקות לחיי העולם הבא (סנהדרין קי א). ואם פן אוי להם למדברים דברים בטלים או עושים שחוק וקלות ראש בבית הכנסת בשעת תפילה, ומונעים בניהם מחיי עולם הבא".